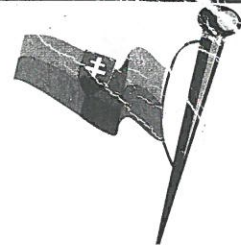

označenie kapitoly
ie hlások hlavný názov pre odstavce
obovanie názov pre časť v odstavci
órie dôležité z gramatiky
n mal príklad
o hláskach bežný text

Slovenčina

prehľad gramatiky sloh, slohový postup literatúra

Hláskoslovie (náuka o hláskach a zvukovej stránke jazyka)

a je najmenšia zvuková jednotka reči, každá je označená písmenom (výnimkou sú - ch, dz, dž)

ie hlások
hlásky - krátke: a, ä, e, i (y), o, u
- dlhé: á, é, í (ý), ó, ú

lások - ia, ie, iu, ô

hlásky - tvrdé: d, t, n, l, k, g, ch, h

- mäkké: ď, ť, ň, r, ž, š, č, dž, c, dz, j

- obojaké: b, m, p, r, s, v, z, f

- znelé (párové): b, d, f, dz, dž, g, h, z, ž, v

- neznelé (párové): p, t, c, č, k, ch, s, š, f

- nepárové znelé (zvučné): m, n, ň, l, í, í, r, f, j

da malé písmená:

b, c, č, d, đ, dz, dž, e, é, f, g, h, ch, i, í, j, k, l, ľ, ľ, o, ó, ô, p, q, r, ř, s, š, t, ť, u, ú, v, z, ž, x, y, w

da veľké písmená:

, C, Č, D, Đ, DZ, DŽ, E, É, F, G, H, CH, I, Í, J, K, L, Ľ, Ň, Ň, O, Ó, P, Q, R, Ř, S, Š, T, Ť, U, Ú, V, Z, Ž, X, Y, W

ký zákon

tskom jazyku sa v slovách prevažne striedajú krátke slabiky. Ak je toto pravidlo porušené (to znamená napo sebe dve dlhé slabiky), hovoríme o výnimkách le o rytmickom krátení.

urálu vzor žena (od výhier), vzor dľaň a kost (z básni) vysvedčenie (listie), v slovách s príponami -iar, -iareň (iareň)

ne slová po: b, m, p, r, s, v, z

by, aby, byť, bystrý, Bystrica, Bytča, byť (jestvovať), nábytok, bydlisko, bývať, príbytok, dobytok, obýčaj, kobyľa, býk, bylina, bydló (bývanie), byť, dobyť (zmocniť sa), oduť, byvol, bytosť, bývalý, úbytok, irebytok, zbytočný

my (zám.), mykať, myliť sa, mys, myslieť, myseľ, umývať, mydlo, myš, šmykať sa, hmyz, žmykať, pri-nysel, Myjava, mýto, zamykať, odmykať, pomykov, hmýriť sa, šmyk, priesmyk, omyl, zmysel, pomyje

ýcha, pýtať sa, pýr, kopyto, prepých, pysk (papuľa), pykať, pýšiť sa, pytliak, dopyt, zapýriť sa

/ba, rýchly, ryť (rozryvať), rýpať, hrýzť, kryť, koryto, korytnačka, strýc, ryčať, ryža, bryndza, rys, rys (zvierat)

orytnica, rýdzi, rýdzik, brýzgať, rytier, trýzniť, rým (vo verši), ryha, poryv, úryvok, prikrývať,

ryha, stryná, Torysa, ryšavý, rýľ, prýštiť, trysk

yn, syr, sýty, sypať, syseľ, syčať, sýkorka, sychravý, vysyčať, osýpky, sypký, sykať (vydávať zvuk),

ysoký, zvyk, vy (zámeno), výr (druh sovy), výskať, vyť (vydávať zvuk), vy- (predpona),

ý- (predpona), vyžla (druh psa), vykať, vydra, vyhňa, výsosť, zvyšok, výskyt

yzky, nazývať, ozývať sa, prezývať, požívať, vyzývať,

i/i, y/y vo zvukovo rovnakých a zvukovo podobných slovách:

ca)	bi (udierať)	kryštál (útvar)	krištál (kameň)
ydliisko)	bidlo (žrdka)	kryštálový (cukor)	krištáľový (priezačný)
nádzať sa)	biť (udierať)	vyla (vydávala zvuk)	vila (dom) vila (žienka)
stovovanie)	bitie (palicou)	výr (sova)	vír (vzdušný, riečny)
ískať)	dobíť (doraziť)	vyť (vydávať zvuk)	viť (bábätko)
' (získavať)	dobíjať (baterku)	ryčať (od bolesti)	rinčať (sklo)
ci)	mí (mne)	syčať (had)	sipieť (para)
ierať)	pisk (hvizd)	po-zývať (volať)	zivať (otvárať ústa)
asni)	Rím (mesto)	mykať (trvať)	mihať (vidieť na okami)

Výslovnosť hlások (ortoeopia)

hlásky sa inak niekedy vyslovujú a inak píšú tzv. spodobo-vanie (zmena znelej spoluhlásky na neznelú)

Spodobovanie - na začiatku slova (včela - fčela)

- v strede slova (dedko - detko)

- na konci slova (lev - leu)

Pravopis (ortografia)

i/i píšeme v koreni slova:

1.) V domáciach slovách po mäkkých a obojakých spoluhlás-kach (cit, perina)

2.) V citoslovciach (hihihi, tik-tak)

3.) V cudzích slovách (kino, rifle)

y/y píšeme v koreni slova:

1.) V domáciach slovách po tvrdých spoluhláskach (tykadlo, dym)

2.) V cudzích slovách:

a) po tvrdých a obojakých spoluhlás. (nylon, dynamo)

b) po spoluhláske c (bicykel)

3.) Po obojakých spoluhláskach vo vybraných slovách a v slovách od nich utvorených (ryba-rybka)

Slová s y/y po l:

lyko, lysý, lýtko, lyže, lyžica, mlyn, plyn, plynúť, plytký, vlykať, zlyhať, blyškať sa, blyšťať sa, plyš, vplyv, splývať, olympiáda, Olympia, Lýdia, slychať

2.) V prídavných menách vzor pávi (motýľ, líšč)

3.) V číslovkách so slovným základom -krát, -násobný (tisíckrát, tisíc násobný)

4.) V slovesách typu zmúdiť

- slovesá 3. os. plurálu s príponou -ia (krútiť), prechodníky s -iac (krútiac), činné prídastia s -iaci (krútiaci)

5.) Predpony ná-, sú-, zá- sú vždy dlhé (nátierka, súčiastka, zámienka)

Lexikológia (náuka o slovnej zásobe)

1.) **Rovnoznačné slová (synonymá)** - majú rovnaký alebo podobný význam napr.: nahnevaný, rozčúlený, nazlostený

2.) **Rovnozvučné slová (homonymá)** - rovnako znejú, ale majú iný význam napr.: koruna - kráľovská, stromu, zubu, peniaz

3.) **Slová s opačným významom (antonymá - opozitá)** - majú protikladný význam napr.: zima-teplo, čierny-biely, mokrý-suchý

Slová podľa významu

- jednovýznamové (Jano, muchotrávka červená)

- viacvýznamové - základný význam (ľudská hlava)

- prenesený význam (kapustná hlava)

Viacslovné pomenovania

- združené pomenovania (plniace pero - pero)

- ustálené spojenie (sadnúť na lep - dať sa oklamať)

Odborné názvy, termíny - nachádzajú sa najmä v odborných textoch, pomenú-vajú osoby (pediater), zvieratá (výr skalný), rastliny (rumanček pravý), veci (gravitačná sila), vlastnosti (gravitačný zákon), činnosti (násobenie), stavy (depresia), deje (oxidácia)

Tvorenie slov - jadrom, spisovnej slovnej zásoby sú slová, ktoré najviac používa-me (mama, otec), ale okrem nich používame aj: hovorové (fixka), odborné (fixácia), cudzie (dílér z angl.), neologizmy (nové-hovorca), archaizmy (staré-regiment), básnické (luna)

Spôsoby tvorenia slov

1.) **Odvodzovaním** - predponami (ná-stroj)

- príponami (číta-nie)

- bezpríponové tvorenie (vystúpiť, výstup)

2.) **Skladáním** (príroda+voda=prírodoveda)

3.) **Spájaním** (výtvarná výchova)

4.) **Skracovaním** - skratky (muž., j. č.)

- značky (Mg, °C)

5.) **Preberaním** z iných jazykov

Tvaroslovie (morfológia)

Slovné druhy

Ohybné

- 1.) **Podstatné mená** (kosť, mesiac ...)
- 2.) **Prídavné mená** (veselý, milá ...)
- 3.) **Zámená** (ja, ten, čo ...)
- 4.) **Číslovky** (tri, piaty, trikrát ...)
- 5.) **Slovesá** (pracujem, čítal ...)

Neohybné

- 6.) **Príslovky** (včera, dobre ...)
- 7.) **Predložky** (pri, na, v ...)
- 8.) **Spojky** (a, alebo, aj ...)
- 9.) **Častice** (asi, veru ...)
- 10.) **Citoslovčia** (hav, mňau ...)

Ohybné slovné druhy a príslušky majú vetnočlenskú platnosť, ostatné neohybné slovné druhy vetnočlenskú platnosť nemajú. Rovnako je to s delením podľa vecné-ho významu.

Slová sa ohýbajú

- 1.) skloňovaním - podstatné m., prídavné m., zámená, číslovky (gramatické kategó-rie - rod, číslo, pád)
- 2.) časovaním - slovesá (gram. kategórie - osoba, číslo, čas, spôsob, rod, vid)

Podstatné mená (substantíva)

Podstatné mená pomenúvajú osoby, zvieratá, veci, deje a vlastnosti.

konkrétne (hmotné) - auto, krava, strom, dom

abstraktné (nehmotné) - pýcha, strach, smútok

Podstatné mená mužského rodu (ten) - chlap, hrdina - životné podst. m. dub, stroj - neživotné podst. m

Vzor chlap: živ. podst. mená v N sing. zakončené na spoluhlásku (brat)

: živ. podst. mená v N sing. zakončené na -o (dedo)

: mená zvierat, zakončené v N sg. na mäkkú spoluhlásku

Singulár	Plurál
N chlap	N chlap-i, dedovia
G chlap-a	G chlap-ov
D chlap-ovi	D chlap-om
A chlap-a	A chlap-ov
L chlap-o-i	L chlap-och
I chlap-om	I chlap-mi

Singulár	Plurál
N hrdin-a	N hrdin-ovia
G hrdin-u	G hrdin-ov
D hrdin-ovi	D hrdin-om
A hrdin-u	A hrdin-ov
L hrdin-ovi	L hrdin-och
I hrdin-om	I hrdin-ami

kto? čo?

hromadné - mládež

pomnožné - nohavice

podstatné mená mužského rodu (ten) - chlap, hrdina - životné podst. m. dub, stroj - neživotné podst. m

Vzor chlap: živ. podst. mená v N sing. zakončené na spoluhlásku (brat)

: živ. podst. mená v N sing. zakončené na -o (dedo)

: mená zvierat, zakončené v N sg. na mäkkú spoluhlásku

Himnem & de
 Himnem & de
 Himnem & de

Podstatné mená

rdina : životné podstatné mená v N sing. zakončené na -a (strojvodca)
ub : neživotné podstatné mená zakončené v N sing. na **obojakú alebo tvrdú spoluhlásku** (hríb)
: zvieracie podstatné mená v Pl. zakončené na -y (raky)
troj : neživotné podstatné mená zakončené v N sing. na **mäkkú spoluhlásku** (palec)
: zvieracie podstatné mená v N Pl. zakončené na -e (medveď, jelene, mravce) *Hľmeď, dĺhke*

Singulár	Plurál	Singulár	Plurál
dub	N dub-y	N stroj	N stroj-e
dub-a	G dub-ov	G stroj-a	G stroj-ov
dub-u	D dub-om	D stroj-u	D stroj-om
dub	A dub-y	A stroj	A stroj-e
dub-e	L dub-och	L stroj-i	L stroj-och
dub-om	I dub-mi	I stroj-om	I stroj-mi

ženatné mená ženského rodu (tá) - žena, ulica, dlaň, kosť
ena : v N Sg. zakončené na -a, pred ktorou je **tvrdá alebo obojaká spoluhláska** (vrana)
ilica : v N Sg. zakončené na -a, pred ktorou je **mäkká spoluhláska** (varia) *Nôvne*

Singulár	Plurál	Singulár	Plurál
žen-a	N žen-y	N ulic-a	N ulic-e
žen-y	G žen	G ulic-e	G ulic
žen-e	D žen-ám	D ulic-i	D ulic-iam
žen-u	A žen-y	A ulic-u	A ulic-e
žen-e	L žen-ách	L ulic-i	L ulic-iach
žen-ou	I žen-mi	I ulic-ou	I ulic-ami

laň : v N Sg. zakončené na **spoluhlásku**, v N Pl. prípona -e (pušť)
ost : v N Sg. zakončené na **spoluhlásku**, v N Pl. prípona -i (radosť) *Nôvne*

Singulár	Plurál	Singulár	Plurál
dlaň	N dlaň-e	N kosť	N kosť-i
dlaň-e	G dlaň-í	G kosť-i	G kosť-í
dlaň-i	D dlaň-iam	D kosť-i	D kosť-iam
dlaň	A dlaň-e	A kosť	A kosť-i
dlaň-i	L dlaň-iach	L kosť-i	L kosť-iach
dlaň-ou	I dlaň-ami	I kosť-ou	I kosť-ami

ženatné mená stredného rodu (to) - mesto, srdce, vysvedčenie, dievča
esto : v N Sg. zakončené na -o, (okno)
rdce : v N Sg. zakončené na -e, (plece)

Singulár	Plurál	Singulár	Plurál
mest-o	N mest-á	N srdc-e	N srdc-ia
mest-a	G miest	G srdc-a	G srdc
mest-u	D mest-ám	D srdc-u	D srdc-iam
mest-o	A mest-á	A srdc-e	A srdc-ia
mest-e	L mest-ách	L srdc-i	L srdc-iach
mest-om	I mest-ami	I srdc-om	I srdc-ami

ysvedčenie : v N Sg. zakončené na -ie, pri tomto vzore neplatí rytmický zákon (listie-listia)
ievča : v N Sg. zakončené na -a, ä, (kura, žriebä)
: v Pl. sa používajú aj dvojtvary skloňovania (dievčatá-dievčence) *Senlezen*

Singulár	Plurál	Singulár	Plurál
vysvedčen-ie	N vysvedčen-ia	N dievč-a	N dievč-atá, -ence
vysvedčen-ia	G vysvedčen-í	G dievč-atá	G dievč-at, -eniec
vysvedčen-ia	D vysvedčen-iam	D dievč-atu	D dievč-atám, -encom
vysvedčen-ia	A vysvedčen-ia	A dievč-a	A dievč-atá, -ence
vysvedčen-í	L vysvedčen-iach	L dievč-ati	L dievč-atách, -encoch
vysvedčen-ím	I vysvedčen-iami	I dievč-atom	I dievč-atami, -encami

ky skloňovania podstatných mien

vá vták, vlk, pes
Pl. sa skloňujú podľa vzoru:
dub (tie vtáky, vlky, psy)
chlap (tí vtáci, vci, psi)

ytujú sa v dvojtvoroch:
tie poľovnícke psy - tí poľovnícki psi
tie sťahovavé vtáky - tí sťahovaví vtáci

Úrčovanie rodu a vzoru pomnožných podstatných mien (tie)

Zakončenie	Rod	Vzor
-y	mužský	dub (dostihy)
-e	mužský	stroj (kúpele)
-y	ženský	žena (Alpy)
-e	ženský	ulica (husle)
-á/a	stredný	mesto (ústia)
-ia	stredný	srdce (prsia)

minatív - kto? čo?
itív - koho? čoho?
ív - komu? čomu?
izatív - koho? čo? (vidím)
ál - o kom? o čom?
umentái - kým? čím?

Majerská 2, 971 01 Prievidza
Zásielková služba:
0907/052 757
Zostavil:
Mgr. Ivan Benca a kol.

Prídavné mená (adjektíva) aký? aká? aké? či? čia? čie?

Pomenujú vlastnosti podstatných mien.

Vzory prídavných mien:

- Pekný** - tvrdé zakončenie - múdry
- akostné aký?
- vzťahové aký?
- Cudzí** - mäkké zakončenie - svieži
- akostné aký?
- vzťahové aký?
- Pávi** - prívlastňovacie zvieracie - líščí
- Otcov** (matkin) - prívlastňovacie či? (-ov, -in)
- strýkov, Katkin, priateľkin

Skloňovanie prídavných mien:

Akostné a vzťahové prídavné mená skloňujeme podľa vzorov:

Pekný - tvarotvorný základ slova sa končí na tvrdú alebo obojakú spoluhlásku (zdravý, studený)

Mužský rod

Singulár	Plurál
N pekn-ý	N pekn-í
G pekn-ého	G pekn-ých
D pekn-ému	D pekn-ým
A pekn-ého	A pekn-ých
L o pekn-om	L o pekn-ých
I pekn-ým	I pekn-ými

Ženský rod

Singulár	Plurál
N pekn-á	N pekn-é
G pekn-ej	G pekn-ých
D pekn-ej	D pekn-ým
A pekn-ú	A pekn-é
L o pekn-ej	L o pekn-ých
I pekn-ou	I pekn-ými

Cudzí - tvarotvorný základ slova sa končí na mäkkú spoluhlásku (svieži)

Mužský rod

Singulár	Plurál
N cudz-í	N cudz-í, -ie
G cudz-ieho	G cudz-ích
D cudz-iemu	D cudz-ím
A cudz-ieho	A cudz-ích
L o cudz-om	L o cudz-ích
I cudz-ím	I cudz-ími

Stupňovanie prídavných mien:

Akostné príd. mená môžeme stupňovať.

- Pravidelné stupňovanie** (tvarotvorný základ sa nemení) napr.: milý - milší - najmilší
- Nepravidelné stupňovanie** (tvarotvorný základ sa mení) napr.: dobrý - lepší - najlepši

Prívlastňovacie prídavné mená zakončené na -ov, -in, skloňujeme podľa vzoru **otcov** (matkin)

Singulár	M. rod	Plurál	Mužský rod
N otcov	N otcov-í	otcov-e	
G otcov-ho	G otcov-ých		
D otcov-mu	D otcov-ým		
A otcov-ho	A otcov-ých, otcov-e		
L o otcov-om	L otcov-ých		
I otcov-ým	I otcov-ými		

Ženský rod

Singulár	Stredný rod	Plurál
N otcov-a	otcov-o	otcov-e
G otcov-ej	otcov-ho	otcov-ých
D otcov-ej	otcov-mu	otcov-ým
A otcov-u	otcov-o	otcov-e
L o otcov-ej	o otcov-om	o otcov-ých
I otcov-ou	otcov-ým	otcov-ými

Prívlastňovacie príd. m. skloňujeme podľa vzoru **pávi**.

Singulár	M. rod	Plurál	Mužský rod
N páv-í	N páv-í, páv-ie		
G páv-ieho	G páv-ích		
D páv-iemu	D páv-ím		
A páv-ieho -í	A páv-ích, páv-ie		
L páv-om	L páv-ích		
I páv-ím	I páv-ími		

Ženský rod

Singulár	Stredný rod	Plurál
N páv-ia	páv-ie	páv-ie
G páv-ej	páv-ieho	páv-ích
D páv-ej	páv-iemu	páv-ím
A páv-iu	páv-ie	páv-ie
L o páv-ej	o páv-om	páv-ích
I páv-ou	páv-ím	páv-ími

Ženský rod

Singulár	Stredný rod	Plurál
N cudz-ia	cudz-ie	cudz-ie
G cudz-ej	cudz-ieho	cudz-ích
D cudz-ej	cudz-iemu	cudz-ím
A cudz-iu	cudz-ie	cudz-ie
L o cudz-ej	cudz-om	cudz-ích
I cudz-ou	cudz-ím	cudz-ími

Zámená (pronomína)

Zámená sú plnovýznamové slová. Vo vete zastupujú podstatné mená, prídavné mená, zámená, číslovky, príslovky alebo na ne ukazujú, či im niečo prívlastňujú.

Zámená delíme:

Osobné:

základné: /ja, ty, on, ona, ono, my vy, oni, ony/
prívlastňovacie: /môj, tvoj, jeho, jej, náš, váš, ich/

Zvratné:

základné: /seba/sa/
prívlastňovacie: /svoj/

Ukazovacie:

/ten(to), henten, taký(to), toľký(to), toľkoraký, tak(to), vtedy, sem/

Opytovacie:

/kto, čo, aký, ktorý, či, koľký, koľkoraký, kde, kedy, ako, prečo, načo/

Vymedzovacie:

/ten istý, tenže, taký istý, iný, inde, všetci, každý, všade, sám, nikto, nič/

Neurčité:

niekto, ktosi, voľakde, daktorý, niečo, niekde, niečí

seba/sa

Skloňovanie základného zvratného zámena

N	-
G	seba
D	sebe, si
A	seba, sa
L	o sebe
I	sebou

Skloňovanie prívlastňovacích zámen:

Singulár	Mužský rod	Ženský r.	Stredný r.
N	môj	moja	moje
G	môjho	mojej	môjho
D	môjmu	mojej	môjmu
A	môjho (živ.) môj (neživ.)	moju	moje
L	o mojom	o mojej	o mojom
I	mojím	mojou	mojím

ovanie osobných základných zámen:

Singular		Plural		
	ty	N	my	vy
a		G	nás	vás
ňa, ma	teba, ťa	D	nám	vám
ne, mi	tebe, ti	A	nás	vás
ňa, ma	teba, ťa	L	o nás	o vás
mne	o tebe	I	nami	vami
nou	tebou			

Singular		
Mužský rod	Ženský r.	Stredný r.
in	ona	ono
eho, neho, ho	jej, nej	ako m. r.
o)ňho, (do)ň		
emu, nemu, mu	jej, nej	ako m. r.
eho, neho, ho	ju, ňu	ho, (po)ň
o)ňho, (po)ň		
ňom	o nej	o ňom
ím	ňou	ním

osti zámen:

prídeme k Vám! (N Pl.) Podaj mi knihu! (D Sg.) - v 2. osobe veľké písmená píšeme **len v listoch** si tomu ale da! (N Sg.) Napíšem Ti skoro! (D Sg.) - v 2. osobe veľké písmená píšeme **len v listoch** ím, s mojím (I Sg.) k nim, k mojím (D Pl.) s našimi, vašimi, mojimi (I Pl.) tená ja, ty majú **krátke** i dlhé tvary: Neklam ma! - **krátky tvar**; Mňa neoklameš! - dlhý tvar - mne, ťa - teba, ti - tebe

Číslovky (numerálie) koľko? koľký? koľkokrát?

vy označujú množstvo, počet alebo poradie (násobok) osôb, zvierat, vecí, dejov, vlastností.

		určité	neurčité
adné	koľko	jeden, sto, tisíc, milión	veľa, mnoho, málo
inové	koľko	dvoje, troje	viacero
ivé	koľký	prvý, tretí, stý	niekoľký
obné	koľko ráz	raz, dva razy, päť ráz	mnoho ráz
	koľkokrát	dvakrát, stokrát	mnohokrát, veľaokrát
	koľkonásobný	dvojnásobný	mnohonásobný
iové	koľkoraký	jednaký, dvojaký	mnohoraký, niekoľkoraký

osti čísloviek:

základných číslovkách -i -ôsmi chlapci, v radových číslovkách -y -ôsmy chlapec em N Pl.)
 ílovky zložené s **-jeden** sú nesklonné napr.: z dvadsať**jeden** prihlásených
 číslovku nesklonujeme, píšeme ju ako jedno slovo napr.: štyridsaťosem
 ak je skloňovaná, osobitne, napr.: štyridsaťi dvaja
 lovka **sto** je buď nesklonná napr.: sto ľudí, alebo ju skloňujeme podľa vzoru mesto
 ím stom)
 žené číslovky s **-tisíc** nesklonujeme
 lovky **miliarda, milión, bilión, trilión** píšeme **oddelené**
 vopis násobných čísloviek
rát (trikrát) - **násobný** (trojnásobný) - **raz, razy, ráz** (tri razy)

Slovesá (verbá) čo robí? čo sa deje?

í pomenúvajú činnosť, dej alebo stav
 dný tvar neurčitok (čítať)

á podľa významu

znamové (variť)
 ivé (rást)
 istné (čítať)
 redmetové (variť obed)
 azpredmetové (skákať)
 významové (môcť, byť, mať)

á podľa určitosti

(vieme určiť gramatické kategórie): (sedíš)
 té
 neurčitok (-ť)
 echodník (-úť/-uc, -iac)
 nné prítomné (-úci/-uci, -iaci)
 nné prítomné (-vši)
 nné prítomné (-ný, -ený, -tý)
 vesné podstatné mená (-ie)
 oho určujeme, či je sloveso **zvrtné**
 iažiť sa alebo **nezvrtné** napr.: hovoriť

Gramatické kategórie slovies

- Osoba** - 1., 2., 3. Ja píšem
 - Číslo** - singulár (j.č.) píšem
- plurál (mn.č.) píšeme
 - Čas** - prítomný píšem
- minulé písal som
- budúci budem písať
 - Spôsob** - oznamovací píšem
- rozkazovací Píš!
- (pozná čas len prítomný napr.:Píš! a budúci napr.:Napíš!)
- podmienkový písal by som
 (pozná čas len prítomný: videl by
 a minulé: bol by videl)
- Vid** - dokonavý napísal som
- nedokonavý budem písať
 - Rod** - činný Dievča píše list.
- trpný Kniha je otvorená.
 - Tvar** - jednoduchý spieval, hral sa
- zložený spieval by som, čítali sme sa

Slovesá podľa zloženía

Jednoduché (píšem)
Zložené (budem si písať)

Osobitosti slovies

- i vždy, okrem rozkazovacieho spôsobu u slovies vybraných, prípadne odvodených slov, napr.: **Zakry! Umy! Vyry!**
- Neplnovýznamové slovesá** majú význam až po spojení s neurčitkom napr.: budem musieť prísť a plnovýznamové majú význam sami o sebe napr.: počítam
- mať** - plnovýznamové (**vlastniť**) napr.: Máme nové auto. - **neplnovýznamové (v spojení s neurčitkom)** napr.: Máme zovolať.
byť - plnovýznamové (**existovať**) napr.: Na strome je listie. - **neplnovýznamové (v spojení s mennou časťou prísudku)** napr.: Dom je vysoký.

Príslovky (adverbiá) kde? kedy? ako? prečo?

Príslovky sú neohybné slová, ktoré vyjadrujú
 rozličné okolnosti deja.

- Miesta** (kde? kam? kadiaľ?) von
- Času** (kedy? dokedy?) včera
- Spôsobu** (ako?) rýchlo
- Príčiny** (prečo?) úmyselne
- Miery** (ako?) veľmi

Stupňovanie prísloviek

- bez prípony** - rýchlo
- s príponou** - rýchli-ejšie
- s predponou aj príponou** - naj-rýchli-ejšie

Nepravidelné stupňovanie

dobré - lepšie - **najlepšie**
 pekne - krajšie - **najkrajšie**
 zle - horšie - **najhoršie**

Osobitosti prísloviek

- majú vždy krátku príponu
- **ako?** pomaly
- ale **prídavné meno aký?** pomalý
- píšeme ich - spolu napr.: Vtom prišiel
- spolu i osobitne napr.: dosucha utrieť
do sucha utrieť

Pozn.: Uprednostňujeme písanie spolu.

Predložky (prepozície)

Predložky sú neohybné slová, ktoré vyjadrujú vzta-
 hy medzi slovami. Používajú sa v spojení s podstat-
 nými menami, prídavnými menami, zámenami
 a číslovkami v určitom páde.

- Jednoduché** (nad, pod, v)
- Zložené** (ponad, popod)
- Prvotné** používajú sa len ako predložky
(na, vo, so)
- Druhotné** môžu zastupovať aj iný slovný druh
napr.: **neďaleko**

Vokalizácia predložiek

Kvôli lepšej výslovnosti pridávame k predlož-
 kám (**k, s, v, z**) samohlásku **-u** alebo **-o**
 napr.: k nám, so sestrou; ku Kláre
 - k predložkám (**nad, od, pod, pred**)
 pridávame samohlásku **-o**
 napr.: predo dvermi

Osobitosti predložiek

- Predložka (**z/zo**) sa viaže s G sg. i pl. čísla
napr.: z obchodu/ z obchodov
- Predložka (**s/so**) sa viaže s I sg. i pl. čísla
napr.: s tetou/s tetami

Spojky (konjunkcie)

Spojky sú neohybné neplnovýznamové slová, ktoré spájajú vetné členy alebo vety.

- Prirad'ovacie:** spájajú rovnocenné vetné členy a vety v súvetí
- **zlučovacie** (a, i, aj, ani)
- **stupňovacie** (ba, ba aj, nielen - ale aj)
- **odporovacie** (no, ale, jednako, a predsa)
- **vylučovacie** (alebo, buď, či)
- **príčinné** (veď, však, totiž)
- **dôsledkové** (nuž, preto teda)
- Podrad'ovacie:** pripájajú vedľajšiu vetu k hlavnej vete v podrad'ovacom súvetí
(že, aby, keď, lebo, keby, či)

Častice (partikuly)

Častice sú neohybné slová, ktoré vyjadrujú osobný postoj hovoriaceho k výpovedi.

- Uvád'acie** (a, ale, i, lebo, nuž, aspoň, bodaj by, azda, však) napr.: Aspoň ma neklam!
- Vytyčovacie** (iba, až, ešte, práve, aj, dokopy, asi, napríklad, božechráň, sotva)
napr.: Mám sotva päť korún.

Citoslovcia (interjekcie)

Citoslovcia sú neohybné slová, ktoré vyjadrujú city a vôľu alebo napodobňujú rozmanité zvuky.

- Vlastné:** -citové (ach, jaj, joj, ó, fuj)
- vôľové (haló, aha, hej, pá, servus, vitaj)
- Zvukomalebne:** napodobňujú zvuky (bác, prásk, klop, kikiriki, hav)

Ďalej sa delia na:

- **prvotné** /pôvodné/: (ach, jaj, fuj)
- **druhotné** /utvorené zo slovies/: (h'ľa, ľa'ľa)
/utvorené s podstatných mien/: (beda, prepánajána)

Osobitosti spojok, častíc a citosloviec

- Spojky spájajú slová a vety a častice zdôrazňujú význ. výpovede napr.: Pozval mňa a moju sestru.
/spojka/ - A mňa nevezmeš? /častica/
- Citoslovcia oddeľujeme: - **čiarkou** napr.: Aha, už ide!
- **výkričníkom** napr.: Aha! Už ide.
- Niektoré citosl. majú vo vete funkciu prísudku napr.: Konár prásk! a chlapča s ním čup do vody.

Skladba (syntax)

- významové spojenie slov (syntagma)
- súdzováci** - medzi podmetom a prísudkom
- ma = varí
- šováci** - medzi nadradeným a podradeným vetným členom
- ~ mäso
- rad'ováci** - medzi rovnocennými vetnými členmi
- so + ryžu

- členy**
- né**
- sudok** - slovesný (čítam)
- neslovesný (je lekár)
- dmet** - vyjadrený (Jano volá.)
- nevyjadrený (zamlčaný) - (Volá.)
- cie**
- dmet** - priamy (v bezpredložkovom A)
- nepriamy (ostatné pády a v predložkovom A)
- slovkové určenie** - miesta, času, spôsobu, príčiny
- vlastok** - zhodný (zhoduje sa v rode, čísle a páde s podst. menom)
- nezhodný (nezhoduje sa, stojí za podst. menom)
- stavok** - voľný zhodný prívlastok (voľne vložený do vety Jano, náš sused, sa ...)
- lnok** - predmetový (viaže sa na predmet)
- podmetový (viaže sa na podmet)

- tické prostriedky spájania slov**
- 1. medzi podmetom a prísudkom
 - 2. medzi nadradeným vet. členom a zhodn. prívlastkom
 - medzi nadradeným vetným členom a predmetom
 - manie
 - medzi nadradeným vet. členom a nezhodn. prívlastkom
 - medzi prísudkom a príslovkovým určením

- odpa obsahu**
- amovacia** - Slnko svieti.
- rtovacia** ? Svetlo slnko?
- kazovacia** ! Pod sem!
- acia** ! Keby som mohol!
- lacia** ! Hej, ty!
- Vety podľa členitosti**
- 1.) **Jednočlenná**
- slovesná - Sneží.
 - neslovesná - Hurá!
- 2.) **Dvojčlenná**
- úplná (podmet-prísudok)
 - neúplná (nevyjadrený podmet-prísudok)

- odpa zloženia**
- inoduchá** - **jednočlenná** alebo **dvojčlenná**
- etie** - **jednoduché** (2 prísudky) alebo **zložené** (viac ako 2 prísudky)

Sloh

spôsob a postup pri utváraní **slohového útvaru**. Pri jeho utváraní je rozličné **jazykové prostriedky**, uplatňujeme určitý **jazykový štýl** a **slohový postup**.

- vý štýl** - výber jazykových prostriedkov (slov, slovných spojení, viet)
- orový** - výber a počúvanie nárečových (dozví-dozvie), slangových (matika), slovných (blbý), citovo zafarbených (mamina) slov
- lecky** - využíva zmenu slovosledu (svit nežný), obrazné vyjadrovanie (da blčí), hrubé a nespisovné slová, básnické slová (luna), zdobeniny (čoko), personifikáciu a pod.
- inistratívny** (úradný, kancelársky) - vyberá odborné slová (sumit), trpné stia (budú prerokované), druhotné predložky (začínajúc letom), obné vyjadrovania (je potrebné predložiť)
- orný** (náučný, vedecký) - využíva odborné termíny (maximum), aktčné pojmy (únik) a zložité vetné konštrukcie
- icistický** (novinársky) - využíva trpné príchastia (bolo prerokované), módné (eskalácia), ošúchané výrazy - klišé (ide ruka v ruke), vymenúvanie (ojov, zámerov, názorov)
- ický** - nepoužíva málo známe a cudzie výrazy, nezaobíde sa bez enia (vážení prítomní), využíva častice, citoslovci, obrazné vyjadrovanie (dýchnu), antonymá (končí sa - začína sa)

- i postup** - spôsob usporiadania jazykových prostriedkov; vyberáme ie ich tak, aby sme vytvorili slohový útvar
- mačný** - vyberá a usporadúva údaje a fakty
- adový** - vyberá a usporadúva podstatu a vzťah medzi javmi
- ý** - vyberá a usporadúva znaky a vlastnosti osôb, predmetov, činností
- ráváci** - zachytáva jedinečný príbeh, ktorý predstavuje časovo a prí-späť dejové pásmo
- ahuje dejové časti: **úvod**
- jadro**
- záver**

- útvár (žáner)** je ucelený a ukončený jazykový útvar, ktorý vzniká jazykových prostriedkov a ich usporiadaním
- mačný postup** - správa, oznámenie, žiadosť, objednávka, pozvánka, ...
- idový postup** - výklad, úvaha, výťah, ...
- ý postup** - opis umeleckého diela, pracovného postupu, osoby (akteristika), prírody, prostredia, ...
- ráváci postup** - rozprávanie príbehu, poviedka, novela, bájka, román, dukcia, ...

- Jednoduchá veta** - vyjadruje jednu myšlienku
- Holá** (Pes breše.) - tvorí ju holý podmet, holý prísudok
- Rozvitá** (Pes breše na zlođeja.) - podmet alebo prísudok je rozvitý
- S viacnásobným vetným členom** (Starká pečie buchty a koláče.)

- Súvetie** - spojenie dvoch alebo viacerých viet, má dva a viac prísudkov, vyjadruje dve a viac myšlienok.
- Jednoduché** - má dva prísudky, vyjadruje dve myšlienky
- 1.) **Prirad'ovacie** - vety sú gramaticky rovnocenné
 - 2.) **Podrad'ovacie** - jedna veta je nadradená (hlavná), druhá veta je podradená (vedľajšia)
- Zložené** - má viacero prísudkov a vyjadruje viacero myšlienok

- Podrad'ovacie súvetie** - (Hv + Vv) s vedľajšou vetou s:
- prísudkovou
 - podmetovou
 - predmetovou
 - príslovkovou (miestnou, spôsobovou, časovou, príčinou)
 - prívlastkovou
 - doplnkovou
- hlavnou vetou sa pýtame na vedľajšiu vetu napr.: (Je to žiak, na ktorého sa dá spoľahnúť) Aký je to žiak? (Vedľajšia veta prívlastková) ... na ktorého sa dá spoľahnúť.

- Prirad'ovacie súvetie** - Hv + Hv
- 1.) **Zlučovacie** (a, aj, i, aj-aj) napr.: Mama varí aj upratuje.
 - 2.) **Stupňovacie** (ba, ba aj, ešte, nielen-ale aj) Mama nielen varí, ba aj upratuje.
 - 3.) **Odporovacie** (ale, no, lež ...) Mama varí, ale neupratuje.
 - 4.) **Vylučovacie** (alebo, buď alebo) Mama buď varí, alebo upratuje.

Z teórie literatúry

- alegória** (inotaj) vyjadrenie myšlienky alebo predstavy obrazom, stvárnením
- autorská reč** reč autora alebo rozprávača, ktorý rozvíja dej, komentuje činy postáv, uvádza reč postáv
- báj** prozaický útvar, v ktorom ľudia vyjadrili svoje predstavy o pôvode sveta a života, o prírodných úkazoch, bohoch, hrdinoch
- bájka** vystupujú v nej zvieratá alebo rastliny, ich konaním autor zosmiešňuje a kritizuje ľudí; skrýva mravné poučenie
- balada** epická skladba, ktorá má pochmúrny dej, rýchly spád, napätie sa stupňuje, dej je poprepletaný, záver tragický
- dialóg** rozhovor dvoch alebo viacerých osôb
- dráma** literárny druh, v ktorom sa dej odohráva prostredníctvom konania postáv a ich jazykových prehovorov (dialógov, monológov)
- elégia** žalospiev
- epická báseň** príbeh je podávaný rozprávačom, ktorý rozpráva aj namiesto postáv
- epické dielo** základom je príbeh, udalosť a zákl. postupom je rozprávanie; vystupuje v ňom rozprávač aj postavy diela
- epigram** krátka báseň, v ktorej autor satiricky a kriticky vyjadruje svoj vzťah k osobám alebo k spoločnosti
- epiteton** básnický prívlastok, ktorým básnik zdôrazňuje niektorú vlastnosť osoby, predmetu alebo javu
- epos** veľká epická forma, ktorá vznikla v antike, zachytáva významnú udalosť alebo významný problém doby
- gradácia** stupňovanie deja
- hádanka** umelá forma ľudovej slovesnosti, skryto pomenúva nejaký predmet alebo jav
- hlaholika** 1. slované písmo zostavené Konštantínom
- idea diela** zmysel, hlavná myšlienka diela
- komiks** obrázkový seriál s dobrodružnými alebo komickými príbehmi; dialógy a priama reč sa uvažujú v tzv. slovné bubline
- legenda** opisuje sa v nej významná udalosť alebo život významnej osoby
- lyrická báseň** autor v nej vyjadruje svoje myšlienky, porúty, náladu a presvedčenie
- lyrické dielo** najčastejšie je veršované; poznáme lyriku: osobnú, úvahovú, spoločenskú, prírodnú; lyrické druhové útvary sú: ľudová pieseň, lyrická báseň, óda, elégia, epigram
- ľudová slovesnosť** súhrn slovenských výtvorov širokých ľudových vrstiev (rozprávky, piesne, hádanky, príslovia)
- metafora** básnický prostriedok; pomenovanie vecí, deja, vlastností pomocou inej veci, vlastností, deja

Literatúra

(vecná, umelecká, ľudová, umelá)

- Základné zložky literárneho diela:**
- 1.) **Obsah** (tvorí ho téma a idea diela)
 - idea (hlavná myšlienka diela)
 - téma (tvoria ju udalosti a fakty zo života)
 - 2.) **Forma** (spôsob realizácie obsahu)
 - básnická (poetická), prozaická, dramatická
- Jazykové prostriedky literárneho diela:** zdobenina, epiteton, metafora, personifikácia, protiklad, básnická otázka

- Zvuková stránka básnického diela:**
- 1.) **Verš** (zvyčajne jeden riadok básne alebo piesne)
 - 2.) **Stopa** (menšia rytmická jednotka, ktorá sa opakuje alebo strieda vo verši (má dve až tri slabiky))
 - 3.) **Rým** (zvuková zhoda slabík na konci veršov)
 - striedavý (a b a b), združený (a a b b), obkročný (a b b a)
 - preňvaný (a b c b), postupný (a b c a)
 - 4.) **Rytmus básne** (rozloženie prízvukových a neprízvukových slabík vo verši, je založený na pravidelnom striedaní prízvukových a neprízvukových slabík)

- Literárne druhy:**
- 1.) **Lyrika** - útvar: óda, elégia, epigram, sonet, hymna
 - 2.) **Epika** - útvar: poviedka, román, bájka, povest', rozprávka, balada, epos, báj
 - 3.) **Dráma** - útvar: tragédia, komédia, činohra, fraška

- Divadelná hra:**
- 1.) **Vonkajšie členenie**
 - dejstvá
 - obrazy
 - výstupy
 - 2.) **Vnútrotné členenie**
 - úvod (expozičia)
 - zápleтка (konflikt)
 - zauzlenie (kolízia)
 - vyvrcholenie (kríza)
 - rozuzlenie (katastrofa)

- monológ**
- nonsens**
- óda**
- personifikácia**
- pieseň (umelá)**
- pieseň (ľudová)**
- poézia**
- porekadlo**
- poveš'**
- poviedka**
- pranostika**
- prírovnanie**
- príslovie**
- próza**
- retrén**
- repríza**
- román**

rozprávka

na základe vonkajšej podobnosti dlhší prehovor jednej osoby (nezmysel) odborný názov pre nezmysel v lit. oslavná báseň

zosobnenie; prenášanie ľudských vlastností na neživé veci alebo zvieratá

autor textu aj hudby je známy

sprievodný ľudový básnický útvar, vyjadrujeme ňou city, náladu, myšlienky poznáme: vojenské, regrútske, zbojnícke, pracovné, ľúbostné, tráv-nice, uspávanky, svadobné, tanečné, obradné

literatúra písaná viazanou rečou (vo veršoch)

krátky výrok, ktorý výstižne vyjadruje životnú skúsenosť ľudu, nevyplýva z neho poučenie

kratší prozaický útvar, ktorý rozpráva o živote hrdinov o rozličných udalostiach vzťahujúcich sa na určitú osobu, miesto a čas

krátky epický útvar, zobrazujúci jednu udalosť zo života človeka

krátky výrok, v ktorom je zovšeobecnená dlho-ročná skúsenosť ľudí z pozorovania prírody

porovnanie dvoch vecí alebo javov, ktoré majú niečo spoločné

krátky výrok, vyplýva z neho poučenie

literatúra písaná neviazanou, voľnou rečou

opakovanie veršov na konci každej strofy

opakovanie predstavenia

veľká epická forma; dej sa odohráva v dlhšom časovom rozpätí, okrem hlavnej dejovej línie má aj vedľajšie dejové línie, vystupuje v ňom jedna alebo viac hlavných postáv a vedľajšie postavy; poznáme: historické, psychologické, dobrodružné a spoločenské romány

prozaický útvar, má jednoduchý dej; často tu vystupujú neskutočné postavy s nadľudskými vlastnosťami alebo zvieratá konajúce ako ľudia, víťazi v nej dobro nad zlom a spravodl.; poznáme: fantastické, realistické, ľudové, umelé, básnické, prozaické, dramatické, kla-sické, moderné rozprávky

zvuková zhoda slabík na konci veršov

básnická lyrická forma; básnici ho používajú na vyjadrenie pocitov, nálad, myšlienok, má 14 veršov

menšia rytmická jednotka, ktorá sa strieda alebo opakuje vo verši

skupina veršov usporiadaná do celku - slohy oddelenej od ďalšej skupiny veršov

zvyčajne jeden riadok básne alebo piesne

napodobenie zvuku vhodným využitím a spo-jením hlások v slovách